

MVO: steeds minder vrijblijvend

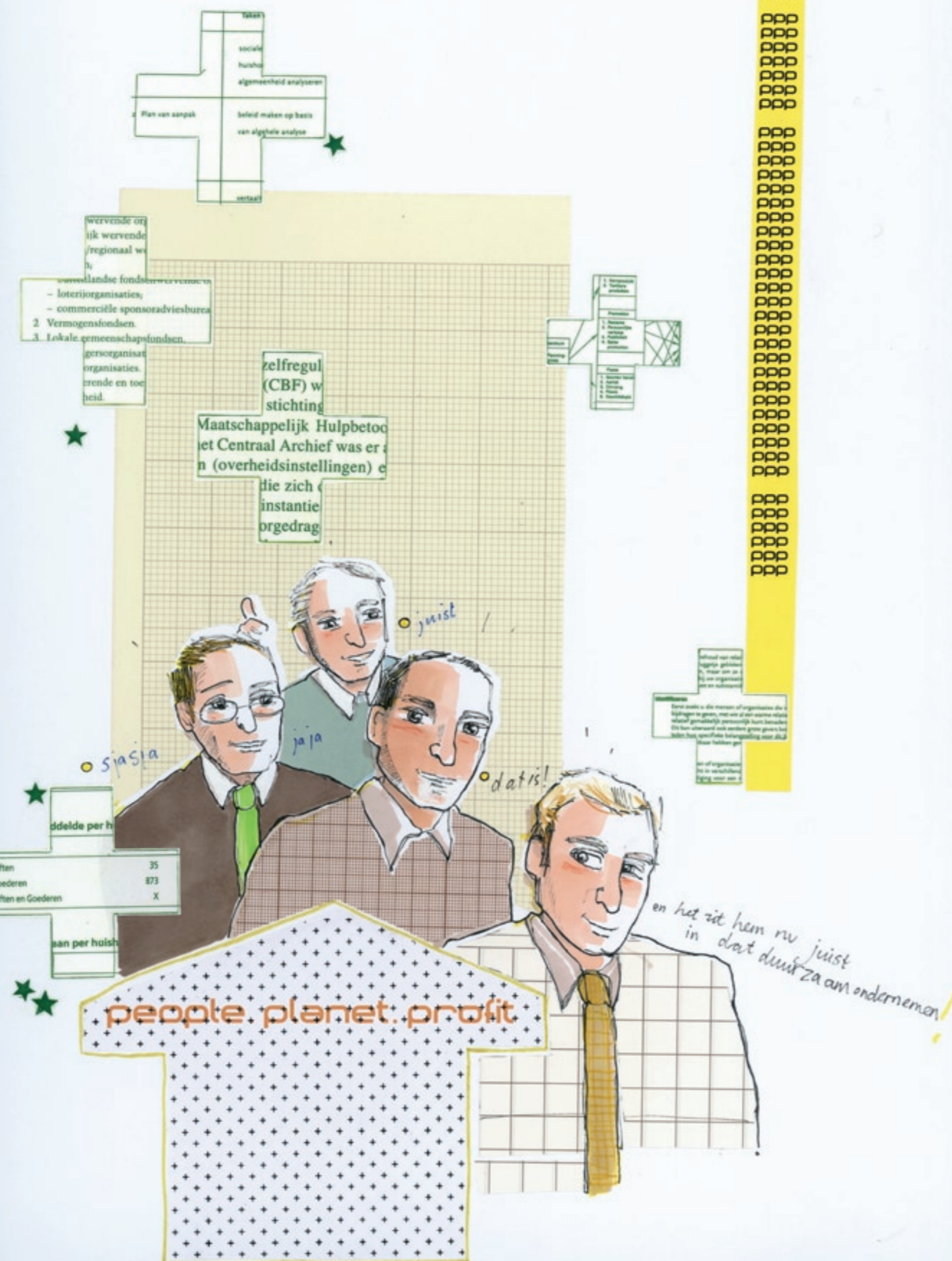
Maatschappelijk verantwoord ondernemen hoort er helemaal bij tegenwoordig, ook onder grote advocatenkantoren. *Mr.* vroeg de twintig grootste kantoren naar hun beleid en gedrag op dit gebied. Vijf kantoren geven een toelichting. "Steunen met geld is goed, maar ons beginsel is juist om te steunen met de juridische kennis die we hebben."

door **Michiel van Kleef**, met medewerking van **Annelieke Fenstra** illustratie **Mirèn van Alphen**

Grote advocatenkantoren zijn in toenemende mate actief op het terrein van het maatschappelijke verantwoord ondernemen (MVO). Met name de Angelsaksische landen nemen dit begrip zeer serieus en zien het ook als een strategisch instrument om de eigen marktpositie te verbeteren. Dit blijkt uit een onderzoek naar MVO dat *Mr.* hield onder de twintig grootste advocatenkantoren van het land. Aanleiding voor het onderzoek is de constatering dat in het gehele bedrijfsleven (onderdelen van) MVO als een steeds normaler en integraal onderdeel van de bedrijfsvoering wordt gezien. Deels komt die ontwikkeling van binnenuit de bedrijven zelf, deels is er een duidelijke trend in de samenleving zichtbaar waardoor bedrijven het zich steeds minder kunnen veroorloven niet ook op dit terrein actief te zijn. Hoewel het onderwerp van het onderzoek primair gericht was op MVO, zijn nadrukkelijk ook elementen van maatschappelijk bewust ondernemen (MBO) meegenomen. Het verschil tussen beide is dat MVO zich richt op een balans tussen *people, planet, profit* in de kernactiviteiten van het bedrijf. Bij MBO gaat het om het geven van steun aan maatschappelijke initiatieven. Die steun kan bestaan uit geld, maar in het geval van de advocatuur wordt ook veelal kennis beschikbaar gesteld.

Uit de antwoorden op de enquête blijkt een redelijke mate van eensgezindheid over de essentiële onderdelen van een degelijk MVO-beleid: diversiteit, duurzaamheid en het begrip *corporate social responsibility* (CSR), dat wellicht nog het best kan worden vertaald met 'gemeenschapszin'. Overal waar kantoren spreken van CSR is dit als zodanig geïnterpreteerd. Het *Mr.*-onderzoek spitte zich vooral toe op het laatste begrip. De reden hiervoor is dat bij verreweg de meeste grote advocatenkantoren op het gebied van milieubeleid en diversiteit al sprake is van een veelheid aan plannen en projecten. De vraag was daarom aan de top 20 wat ze precies doen aan extern maatschappelijk ondernemen. Hiertoe werd een vragenlijst samengesteld met dertien vragen. De neerslag van de antwoorden is te vinden in de tabel op de volgende pagina's.

In de antwoorden is een duidelijke trend zichtbaar, namelijk een omslag van sponsoring van vooral culturele instellingen en het verrichten van incidenteel vrijwilligerswerk naar een structurelere en minder vrijblijvende invulling van het begrip CSR. Ook de pro bono-praktijk, waarbij het initiatief in veel gevallen nog aan individuele medewerkers wordt overgelaten, wordt steeds meer minder vrijblijvend en steeds meer gestructureerd, waarbij in sommige gevallen zelfs quota per medewerker worden vastgesteld ▶

en waarbij het niet halen van dat quotum gevolgen voor de bonus kan hebben.

Over het begrip pro bono leven bij de diverse ondervraagden overigens nogal wat misverstanden. In veel gevallen wordt dit ook vertaald met maatschappelijke dienstverlening in de vorm van vrijwilligerswerk. Dit is in de tabel ge-

corrigeerd. Uitsluitend juridisch werk dat tegen geen of een lagere vergoeding wordt verricht kwam voor deze kwalificatie in aanmerking.

Vraag 5 is in de tabel vervallen. Deze ging over het soort activiteiten dat kantoren verrichten in het kader van CSR. Het antwoord luidde namelijk in alle gevallen hetzelfde: sponso-

ring en steun in geld en natura aan culturele en overige maatschappelijk relevante organisaties en goede doelen.

Vraag 1: Is er sprake van een formeel MVO-beleid?

De antwoorden hier liepen niet ver uiteen. Ongeveer de helft van de kantoren beschikt hierover. De inhoud bleek

in de meeste gevallen vertrouwelijk. Kantoren als Clifford Chance, DLA en Allen & Overy haken aan bij internationaal geformuleerd beleid en geven ook in de uitwerking van dit beleid blijk van redelijk gerijpt inzicht. Kennedy Van der Laan is het Nederlandse kantoor met de meest uitgekristalliseerde opvattingen op dit punt; niet geheel on- ▶

		Kantoren															
	Vragen	De Brauw Blackstone Westbroek	NautaDutilh	Loyens & Loeff	Allen & Overy	AKD	CMS Derks Star Busmann	Clifford Chance	Pels Rijcken	Van Doorne	Baker & McKenzie	Holland Van Gijzen	Nysingh	DLA Piper	Kennedy Van der Laan	Dirkzwager	Banning
1.	Is er sprake van formeel MVO-beleid?	Ja	Ja, gestoeld op entrepreneurial environment & engagement	Ja	Ja, gebaseerd op internationaal beleid. Pijlers: mens, milieu, gemeenschap en markt	Ja	3e kwartaal 2010?	Ja, mondiaal geldend beleid	In concept gereed	Ja	Ja, gebaseerd op internationaal beleid. Lokaal en mondiaal zijn CSR-teams aangesteld	3e kwartaal 2010?	Waarschijnlijk 2e kwartaal 2010	Ja, gericht op People & Diversity, Planet & Pro Bono	Ja, er is een apart MVO-jaarplan en het jaarverslag kent ook al geruime tijd vast hoofdstuk over MVO	2e kwartaal 2010	Plannen
2.	Is het MVO-beleid onderdeel van business-plan?	Ja	3e kwartaal 2010	Ja	Ja, MVO-plan voor elk van de vier pijlers	Ja	Ja	Ja	Ja, CSR zichtbaar in bedrijfsvoering, personeelsbeleid en steun aan goede doelen	Ja, MVO is vertaald naar maatschappelijk betrokken ondernemen	Ja	Onduidelijk	Na realisatie van formeel MVO-beleid	Ja, draagt bij aan positionering als maatschappelijk kantoor	Ja	Na realisatie van formeel MVO-beleid	Niet expliciet
3.	Wat is het doel van MVO?	Het bevorderen van maatschappelijke betrokkenheid door kantoorgenoten.	Capacity building	Het zijn van 'good corporate citizen'	Realisatie van de doelstellingen van MVO-beleid. Medewerkers laten kennismaken met andere aspecten van maatschappij	Bijdragen aan maatschappelijke doelen, bevorderen dat duurzaamheid in core business van klanten wordt geïntegreerd	Het tonen van maatschappelijke betrokkenheid	Teruggeven aan de maatschappij	Bijdragen aan betere samenwerking en kansen voor mensen	Het bereiken van een win-win situatie. Maatschappelijke betrokkenheid levert zakelijk interessante kennis, ervaring en contacten op.	Het nemen van onze externe verantwoordelijkheid en een bijdrage leveren aan de lokale samenwerking waarin wij wereldwijd werken.	Het tonen van maatschappelijke betrokkenheid	Bewustzijnsvergroting medewerkers en actief bijdragen aan maatschappelijke ontwikkelingen	Het leveren van een maatschappelijke bijdrage en verrijking van de medewerkers	De wens een actieve bijdrage te leveren aan maatschappelijke discussies	Maatschappelijk iets terugdoen, uiten van maatschappelijke betrokkenheid, profilering	Wij hebben oog en oor voor de maatschappij
4.	Welke bedragen zijn gemoeid met MVO?	Vertrouwelijk	Vertrouwelijk	2000 uur pro bono werk, 20% van dat bedrag in cash voor andere goede doelen	1 miljoen euro aan uren en geld	Duizenden uren geïntegreerd in de 'business'. Geen registratie in uren of geld.	Vertrouwelijk	Alleen pro bono wordt geregistreerd. In 2009: 1464 uur	Geen registratie in uren of geld	Geen registratie in uren of geld	Vertrouwelijk	Geen registratie in uren of geld	Vertrouwelijk	Geen uitsplitsing naar NL bekend	Ruim 50.000 euro voor MVO-activiteiten en sponsoring (incl. Marian Kennedy Fellowship), dit is excl. pro bonobudget	Geen registratie in uren of geld	50.000 euro, excl. mensuren
6.	Is er een formele regeling voor pro bonowerk?	Nee	Ja, spelregels	Er zijn een duidelijke formele regeling en criteria	Er zijn een duidelijke formele regeling en criteria	Nee	Nee, nog niet	Ja, advocaten worden uitgedaagd hier 50 uur per jaar aan te besteden. Niet juridisch personeel 10 uur.	Nee	Nee	Ja, uren- en verlofregeling en bonusafspraken	Nee	Komt in het MVO-plan	Elke medewerker mag (niet nader gespecificeerd) deel van uren hiervoor aanwenden	Per advocaat 20 uur per jaar tegen lager tarief	N.v.t.	Nee
7a	Welke bedragen zijn gemoeid met pro bonowerk?	Vertrouwelijk	Vertrouwelijk	500.000 euro (2000 uren x 250 euro gemiddeld uurtarief)	Vele honderden uren, exact aantal moeilijk te geven omdat <10 uur niet wordt geregistreerd	Onbekend	Onbekend	1464 uur	Onbekend	Per jaar ongeveer 1500 uur pro bono voor meerdere instanties (aantal instanties kan niet worden genoemd)	Vertrouwelijk	Onbekend	Onbekend	Vertrouwelijk	190.000 euro	N.v.t.	Nauwelijks
7b	Doet u toevoegingen?	N.v.t.	N.v.t.	Incidenteel	N.v.t.	N.v.t.	Ja, maar aantal onbekend	N.v.t.	Ja, met name cassatiezaken (12,4% is toevoeging)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Incidenteel	N.v.t.	350 uur per jaar	N.v.t.	Nauwelijks
8a	Kent u de Code-Drion?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
8b	Past u deze toe?	Ja, binnen het kader van het hiervoor genoemde beleid	Wij voeren eigen beleid op dit punt	Verwezen wordt naar 20% van het pro bonobudget dat naar goede doelen gaat	Deels, gezien de aard van de klanten geven we met name uitvoering hieraan via pro bonobeleid	Wij voeren eigen beleid	Impliciet wel	Verwezen wordt naar pro bono, plus €16.000 vanuit CC Foundation	Ja, zo nodig worden lagere tarieven in rekening gebracht	Ons MVO-beleid geeft hieraan uitvoering	Soms. Baker & McKenzie richt zich op de grootzakelijke markt en werkt voornamelijk voor multinationals.	Nee	Nee	Niet als uitgangspunt van ons MVO-beleid, er zijn wel parallellen	Commissie 'vertaalt' naar projecten. Voorbeeld: onderzocht wordt de mogelijkheid om stagiaires deels bij sociale kantoren te laten werken	Nee	Door tariefstructuur en wijze van organisatie bieden wij ook 'onderin de markt' betaalbare rechtshulp
9.	Hoe zit het met de interne betrokkenheid bij MVO?	Via interne informatievoorziening	Collega's worden uitgenodigd MVO-suggesties te doen en zich aan te sluiten bij MVO-activiteiten.	Actieve voorlichting	Interne site over CSR, deelname aan activiteiten	Voor elk goed doel wordt een team van interne ambassadeurs samengesteld die intern de boodschap uitdragen en extern actief zijn.	Voorlichting over en deelname aan MVO-activiteiten	Actieve informering	Voorlichting over en deelname aan MVO-activiteiten; team van MVO-ambassadeurs	Voorlichting over en deelname aan MVO-activiteiten	Voorlichting over en deelname aan MVO-activiteiten	Ja, momenteel via de Olympische Campagne als Partner in sport.	Actief betrekken van medewerkers	MVO-werkgroep betreft medewerkers actief en informeert kantoorbreed	Zeer divers en breed opgezet scala aan activiteiten	Actief betrekken van medewerkers	Interne besprekingen
10.	Wordt MVO extern gecommuniceerd?	Ja, via website, en bij kantoorbezoeken door cliënten/studenten wervingsactiviteiten	Nu alleen nog passief. Na formele vastlegging in het derde kwartaal actiever.	Passief	Passief	Daar waar gepast en nuttig	Over een aantal sponsoractiviteiten wordt expliciet gecommuniceerd	Ja	Incidenteel	Ja, bijvoorbeeld via de website	Ja, via website en brochures	Ja, met name in de arbeidsmarktcommunicatie	Incidenteel	Ja, ingetogen en functioneel. Met name bij werving van medewerkers	Zeer nadrukkelijk, via de website	Ja, via het relatiemagazine en de website	Passief
11.	Spreken klanten u aan op uw MVO?	Soms	Ja, CSR, diversiteit en milieu steeds vaker onderdeel van pitchtraject	Af en toe	Ja	In toenemende mate worden in tenders MVO-voorwaarden gesteld	Met name in de internationale praktijk komt dit voor	Middels jaarlijks CR-report worden cliënten actief geïnformeerd hierover	Regelmatig, o.m. bij aanbestedingen. Dit gaat met name over milieu	Met name door US- en UK-clianten	Ja, met name internationale cliënten	Zelden	Sporadisch	In toenemende mate	Veel van de cliënten vinden het een belangrijk onderwerp	Ja, met name aanbestedingen van overheden	Met name overheden doen dit
12.	Spreekt u uw klanten aan op hun MVO?	Niet op basis van formeel beleid	Geen formeel beleid. Toetsing per geval.	Geen formeel beleid. Er vindt wel toetsing plaats van nieuwe cliënten.	Nee	Nee	Dit wordt meegenomen in het in ontwikkeling zijnde beleid	Alle nieuwe cliënten worden getoetst.	Nee, in beginsel niet	Geen formeel beleid, per situatie wordt dit bekeken.	Er is een strenge 'client acceptance procedure'	Dat kan, in het kader van de cliënten-acceptatieprocedure	Nee	Ethische code bij cliënt-intake	Geen formeel beleid. Wel wordt dialoog met cliënten aangegaan op gebied van MVO	Nee, maar is wel onderwerp van discussie	Nee

ZIJ DIE NIET MEEDEDEN

Vier kantoren wilden niet meedoen aan deze enquête. Voor Van Diepen Van der Kroef kwam dit onderzoek nog 'te vroeg'. Wel liet dit kantoor weten er mee bezig te zijn. Stibbe was wat korter door de bocht. Daar meldde het bestuur dat het hier gaat om gegevens waarover geen mededelingen worden gedaan. Iets uitgebreider reageerde Houthoff Buruma dat zegt zo maatschappelijk verantwoord mogelijk te ondernemen, maar zich onbehaaglijk te voelen bij MVO als public relations instrument. Bovendien zou de vraagstelling onvolgende ruimte bieden om het gewenste genuanceerde beeld te schetsen. Boekel De Nerée ten slotte deelde mee op dit moment te druk te zijn met andere dingen. Wel verwacht dit kantoor eind dit jaar meer te kunnen melden op MVO-gebied.

verwacht voor wie de achtergronden van dit kantoor kent. Een groot aantal kantoren is hard bezig de laatste hand te leggen aan een dergelijk beleid en verwacht dit in de tweede helft van dit jaar gereed te hebben.

Vraag 2: Vormt uw MVO-beleid onderdeel van uw business-plan?

Deze vraag

zorgde voor nogal wat verwarring. Een flink aantal kantoren antwoordde hier bevestigend op, maar kon bij na-

vraag niet duidelijk maken op welke wijze dat dan precies gebeurde. Ook hier waren het de internationale kantoren die beter duidelijk konden maken op welke wijze zij MVO onderdeel maakten van hun strategie en beleid. Zo stelt DLA Piper dat het MVO-beleid mede bijdraagt aan de positionering van DLA als maatschappelijk betrokken kantoor.

Vraag 3: Wat beoogt u te bereiken met uw extern gerichte MVO-activiteiten?

Deze vraag werd redelijk uniform beantwoord, hiervoor zij verwezen naar de tabel. Opvallend was onder meer het antwoord van Allen & Overy dat het een goede zaak vindt dat medewerkers via MVO-activiteiten ook eens met andere aspecten van samenleving in aanraking komen. De ambitie van AKD dat middels het MVO-beleid duurzaamheid tot de *core business* van klanten gaat behoren valt op z'n minst ambitieus te noemen.

Vraag 4: Welke bedragen zijn gemoeid met extern MVO-beleid (natura en geld)?

Hier trad in veel gevallen een oorverdovende stilte in. Een aantal kantoren wilde hier niets over vertellen (vertrouwelijk). De meeste kantoren wisten het eenvoudigweg niet, omdat geen registratie plaatsvindt van de gemaakte uren. Wederom ▶

DLA PIPER, MARC MOLHUYSEN, MVO-PARTNER:

"Wereldwijd heeft DLA Piper voor al zijn kantoren de ISO 14001 (milieumanagement) certificering ontvangen. Deze certificering leidt ertoe dat wij milieugerelateerde doelen stellen, vooruitgang boeken en steeds op dit onderwerp zijn gefocust. We hebben gekozen voor een aantal milieubesparende maatregelen. Zo is gekeken naar het vliegbeleid. Dit heeft geleid tot significant minder vlieguren en dus kostenbesparing, en heeft ook geholpen alternatieven door te voeren, zoals video-conferencing. Het verhoogt ook de efficiency van ons werk. Voorts hebben we afgelopen jaar het elektriciteitsverbruik onder de loep genomen en een behoorlijke daling weten te bereiken.

De beschikbare MVO-uren worden aan verschillende projecten besteed. Omdat pro bono alleen toegankelijk is voor juristen, richten we ons ook op maatschappelijke projecten waaraan iedereen binnen ons kantoor kan deelnemen. Een van mijn doelstellingen is de teams zo divers mogelijk samen te stellen, zodat zo veel mogelijk kantoorgenoten elkaar op een andere manier leren kennen.

Iedereen neemt aan MVO-activiteiten deel op basis van vrijwilligheid. Je loopt dus geen bonus mis als bepaalde MVO-uren niet worden gehaald. In de jaarlijkse beoordelingsgesprekken wordt overigens wel altijd met de medewerkers doorgenomen of zij een extra bijdrage hebben geleverd (MVO valt hieronder) en zo ja, hoe zij dat hebben gedaan. Ik vind het belangrijk om te weten of iemand die zich aan een MVO-project heeft verbonden, ook daadwerkelijk zijn bijdrage heeft geleverd. In de praktijk blijkt dat geen enkel punt te zijn: de mensen die zich opgeven zijn enthousiast en gedreven en willen graag iets terugdoen voor de maatschappij.

De mate van onze professionaliteit op MVO-gebied komt voort uit de invloed van onze internationale kantoortorganisatie. De wijze waarop DLA Piper invulling geeft aan Corporate Social Responsibility wordt geïnitieerd in de VS en het VK. Daar hebben we een professionele staf die CSR-projecten wereldwijd oppakt en begeleidt. In Nederland doen de medewerkers het erbij, naast hun gewone werk. Er komen bij ons veel initiatieven uit het VK binnen. Wij kijken dan of wij kunnen aanhaken. Een voorbeeld hiervan is de *Green Week* die wereldwijd wordt georganiseerd, en waarin het milieu centraal staat. Als we proberen voor een goed doel geld op te halen, wordt bij onze kantoren in de Angelsaksische landen gebruik gemaakt van 'Dress-down-Friday'.

Daarmee koop je het recht om in je spijkerbroek naar kantoor te mogen komen. In die landen werkt dat erg goed. In Nederland zou je er geen dubbeltje mee ophalen."

NAUTADUTILH, MARC BLOM, BESTUURSVOORZITTER

"Ons CSR-beleid stoelt op drie pijlers: *entrepreneurial, environment* en *engagement*. De eerste is de ondernemingsgerichte pijler. Als we starters met maatschappelijk relevante projecten kunnen helpen dan doen we dat. De tweede is gericht op omgeving, milieu en duurzaamheid. De laatste is vrij breed waardoor er veel onder valt. Daarbij gaat het om mensen en betrokkenheid met de samenleving. Iedereen binnen ons kantoor kan ideeën aandragen die onder deze pijlers vallen. De CSR-commissie beoordeelt of die suggesties passen binnen kantoor. Wat binnenkomt aan voorstellen past over het algemeen goed en dat pikken we dan ook op. We hebben gekozen voor de term CSR, maar er is volgens mij geen of een miniem verschil met MVO. In de praktijk verstaat iedereen er hetzelfde onder.

Wij vinden het zelf echt belangrijk om aandacht te besteden aan MVO en een bijdrage te leveren aan de maatschappij. Onze kantoorgenoten vragen hier ook naar. En omdat andere kantoren en bedrijven hier steeds meer aan werken, kunnen en willen wij niet achterblijven. Bij voorkeur richten wij ons op projecten die liggen in het verlengde van onze juridische competenties. Steunen met geld is goed en doen wij ook, maar ons beginsel is juist om te steunen met de kennis die we hebben. Op die manier zijn onze mensen er veel meer bij betrokken en is het voor hen leuker. Met onze kennis kunnen we meer en snellere stappen maken dan met het simpelweg storten van geld. Ons uitgangspunt is dus *capacity building*. Het moet zoveel mogelijk gaan om wat wij speciaal te bieden hebben en dat is juridische kennis. Het ligt in het hart van ons werk om die specifieke kennis te gebruiken voor dingen die maatschappelijk relevant zijn. Zo helpen we een project dat onderzoekt of en zo ja op welke wijze het ondernemingsrecht in de Benelux-landen een ondernemingscultuur creëert waarin mensenrechten worden nageleefd. Ik vind dat een enorm inspirerend project.

Op het eerste gezicht lijkt ons uitgangspunt zich alleen te richten op advocaten, maar andere medewerkers hebben een ondersteunende rol en doen ook mee; bijvoorbeeld aan milieumaatregelen. De accenten zullen echter wel liggen bij de advocaten, maar dat is ook niet zo gek als advocatenkantoor. Ik ben erg trots op de dingen die we doen. Het mag nog meer, maar het is in elk geval een goede poging."

meer openheid en vooral duidelijkheid bij de Angelsaksische kantoren.

Vraag 5: Welke MVO-activiteiten ontplooit u?

Vrijwel alle kantoren houden zich bezig met vrijwilligerswerk. Dat loopt uiteen van voorlezen op basisscholen tot eens per jaar op zaterdag een nationaal erfgoed schoonmaken. Ook sponsoren alle kantoren culturele en maatschappelijke instellingen. De meeste kantoren zoeken een mix tussen wat de partners persoonlijk leuk schijnen te vinden (klassieke muziek) en anderzijds de goede doelen. Het Concertgebouw(orkest) is het favoriete goede doel. Sponsors zijn De Brauw, Allen & Overy, Van Doorne, Baker & McKenzie. War Child en de aidsbestrijding liggen ook goed: sponsors zijn Baker, Allen & Overy, Kennedy Van der Laan. Tot de begunstigen van De Brauw horen verder het Nederlands Danstheater en Foam (fotografie). Verder zijn er wat kleinere projecten voor een enkele basisschool, en wordt een project gesteund voor doorstroming van allochtone juristen. NautaDutilh kent geen gezellige culturele activiteiten, maar houdt het wat zakelijker met onder meer steun aan Advocaten voor Advocaten en diverse UN-gerelateerde projecten. Loyens & Loeff sponsort een aantal niet nader genoemde goede doelen met 20% van het budget dat voor pro

bono is gebudgetteerd (2010: 20% van € 500.000). Allen & Overy houdt ook van muziek (Bachvereniging) en zet daar onder meer het Rode Kruis tegenover. AKD gaat voor topsport in Rotterdam en jazz, en doet veel goeds voor de strijd tegen aids en voor de kinderrechten. CMS Derks Star Busmann houdt van De Nederlandse Opera en hockeyen, en leest voor. Pels Rijcken sponsort een keur aan goede doelen die onderwijs en kinderen in achterstandsituaties gemeen hebben. Van Doorne ondersteunt een groot aantal maatschappelijke organisaties met juridisch advies. Baker & McKenzie steunt de fotocollectie van het Rijksmuseum en sport voor gehandicapte kinderen. Holland Van Gijzen houdt van topsport (NOC-NSF), DLA Piper vrijwilligert hier en daar, hetgeen eveneens geldt voor Kennedy Van der Laan, dat zich ook inspant voor de positie van vrouwen, en een groot aantal goede doelen steunt met 1900 declarabele uren. Dirkzwager sponsort onder meer het Gelders Orkest en het Gelders Landschap en Banning ten slotte sponsort met 500.000 euro niet nader genoemde projecten.

Vraag 6: Bestaat er een formele regeling voor pro bonowerk en hoeveel uur wordt hieraan besteed?

Opvallend is dat vooral de 'buitenlandse' kantoren zonder uitzondering op dit punt een zeer duidelijke, al dan niet vertrouwelijke, regeling kennen. In veel gevallen bestaat een quotum per kantoor of per medewerker. In sommige gevallen hangt de ►

bonus van medewerkers zelfs af van het halen van het aantal uren dat hiervoor als norm is gesteld. Ook Loyens & Loeff kent een zeer expliciete regeling en hetzelfde geldt (vanzelfsprekend zouden we zeggen) voor Kennedy Van der Laan.

Vraag 7: Hoeveel uur wordt er aan pro bono werk besteed en worden er ook toevoegingen gedaan?

Deze vraag levert zeer diverse antwoorden op. Een deel wil geen antwoord geven, een deel weet het simpelweg niet en een laatste deel kent de getallen exact.

Vraag 8: Kent u de Code-Drion en past u deze toe?

Verreweg de meeste kantoren zeggen de code te kennen. Aanvankelijk was er een aantal kantoren dat zei niet op de hoogte te zijn, maar dat werd later gecorrigeerd. De code werd in 2007 door de Amsterdamse advocaat Coen Drion gelanceerd en roept met name de grote kantoren op zich maatschappelijk verantwoord te profileren. Zo zouden ze tegen lagere tarieven dan gebruikelijk rechtshulp moeten gaan verlenen en ook geld moeten storten in een fonds dat projecten gaat financieren om rechtshulp financieel toegankelijker te maken.

De antwoorden die in eerste instantie werden gegeven waren in sommige gevallen beslist gemakkelijker te noemen.

Een aantal (met name) kleinere kantoren gaf aan de code niet te kennen. Pas nadat de concept-tabel ter commentaar werd rondgestuurd, paste een aantal kantoren de beantwoording alsnog aan. Nu kent iedereen de code, maar geven de meeste kantoren hier hun eigen invulling aan. Over het fonds dat met name de grote kantoren zouden moeten vormen om rechtshulp voor lager betaalden mogelijk te maken, kwam niemand te spreken.

Vraag 9, 10 en 11: zie de tabel

Vraag 12: Spreekt u uw klanten wel eens aan op hun MVO-gedrag?

Deze vraag werd in eerste instantie door vrijwel alle kantoren ontkennend beantwoord. Vervolgens is de vraag opnieuw en wel als volgt gesteld: Zou uw kantoor een fabrikant van clusterbommen als cliënt accepteren? Op grond van deze nadere vraag kwam een flink aantal kantoren met aanpassingen. Weer opnieuw bleek dat de Angelsaksische kantoren het verst zijn met het hanteren van een ethische code die een maatstaf verschaft waarlangs de potentiële klant wordt gelegd. Verreweg de meeste kantoren lieten weten dat er informele procedures zijn die er toe leiden dat een clusterbommenfabrikant niet wordt geaccepteerd als klant. ■ ▶

PELS RIJCKEN & DROOGLEEVER FORTUIJN, MONIQUE DE WITTE-VAN DEN HAAK, BESTUURSLID PRAKTIJKVOERING EN KWALITEIT, PORTEFEUILLEHOUDER MVO:

“Juist in de cassatiesectie doen wij toevoegingen. Daar gaat het immers om de toegang tot de hoogste rechter en dus om de toegang tot het recht. Cassaties vergen een hoge mate van specialisatie en een specifieke deskundigheid. Ons kantoor heeft op dit punt een traditie. Wij hebben hier van oudsher een gespecialiseerde sectie (16 personen) met specifiek opgeleide mensen. Juist waar het nauw luistert, kun je als kantoor iets betekenen en iets terugdoen. Die zaken worden door ons echt op inhoud geselecteerd. Dat gaat dwars door alle rechtsgebieden heen. Beslissend is of er iets wezenlijks aan de hand is, dat het van belang maakt dat de Hoge Raad hier nog eens naar kijkt. Overigens betekent dit niet altijd dat ook een procedure bij de Hoge Raad zal worden gevoerd. Vanwege de beperkte mogelijkheden om bij de Hoge Raad te procederen, zullen veel zaken ook eindigen in een negatief cassatieadvies.”

HANNY GEERDINK, ADVOCaat-PARTNER, VOorzITTER WERKGROEP MVO:

“Maatschappelijk verantwoord ondernemen doe je niet alleen. Het bestuur kan dat niet eenvoudigweg van bovenaf opleggen. Er moet binnen de hele organisatie draagvlak voor bestaan. Daarom hebben we vijftien MVO-ambassadeurs uit alle gelegingen van de organisatie. Het gaat om het besef dat iedereen vanaf zijn eigen plek, soms met ogenschijnlijk kleine dingen, een bijdrage kan leveren aan een duurzame samenleving. Je bent als kantoor onverbreekbaar verbonden met de samenleving en je wilt daaraan dan ook een verantwoorde bijdrage leveren. De ambassadeurs zijn de spinnen in het web van de organisatie en moeten er voor zorgen dat MVO tot het DNA van kantoor gaat behoren. Het vraagt gedragsverandering. Bij onze recente verhuizing hebben we een aantal duurzaamheidsaspecten concreet kunnen doorvoeren. Op een aantal punten gaan dingen nu ook vanzelf (licht uit, beeldscherm uit). Dat maakt het de mensen makkelijker.”

BANNING, MARK BANNENBERG, BESTUURSVORZITTER:

“Pro bono werk is uit Angelsaksische landen komen overwaaien, maar die kennen geen gefinancierde rechtshulp zoals wij. Het zijn zeer capabele advocaten die deze rechtshulp aanbieden en echt kwaliteit leveren. Juridische hulp is op die manier voldoende toegankelijk voor een grote groep mensen en daarom is het op zich overbodig om pro bono rechtshulp aan te bieden. Wat ik veel belangrijker vind is het laag houden van tarieven, waarin wij goed geslaagd zijn. Betaalbare toegang tot het rechtssysteem is een *hot issue* op dit moment. Ik denk dat MVO er ook mee te maken heeft dat je producten aanbiedt voor een prijs die toegang tot het rechtssysteem voor veel mensen mogelijk maakt. Het is makkelijk voor een kantoor om voor een bepaald bedrag pro bono in te zetten, dit op de website te plaatsen en te verkondigen maatschappelijk verantwoord bezig te zijn. Maar daar gaat volgens ons MVO niet alleen over.

Sponsoring is ook zo'n veelgebruikt MVO- onderwerp.

Wij sponsoren de Stichting Spieren voor Spieren. Dat idee is ontstaan na terugkomst van het jaarlijkse ski-uitje van kantoor. We realiseerden ons dat we daarmee echt bevoorrecht zijn. Maar dat vind ik zelf eigenlijk niet maatschappelijk verantwoord ondernemen. Iets sponsoren betekent niet dat je daarmee maatschappelijk verantwoord aan het ondernemen bent. Het maakt er wel deel van uit, maar naar mijn idee gebruiken veel bedrijven dit te snel als symbool voor 'kijk wij zijn ook maatschappelijk verantwoord bezig'.

MVO begint volgens ons met intern maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een goede 'work/life balance' staat bij Banning voorop. Ons hele beleid is daarop afgestemd. Er zijn kantoren waar mensen na vijf jaar volledig uitgeput uit de advocatuur vertrekken. Dat noem ik niet duurzaam met mensen omgaan. Dus het is buitengewoon belangrijk dat je eerst maatschappelijk verantwoord onderneemt in je eigen onderneming voordat je extern te werk gaat.”

HOLLAND VAN GIJZEN, JOHAN WESTERHOF, BESTUURSVORZITTER:

“Holland Van Gijzen heeft een strategisch samenwerkingsverband met Ernst & Young Belastingadviseurs. In dat verband richten wij ons wat MVO betreft voornamelijk op sport. Zo is HVG via Ernst&Young betrokken als sponsor bij het 'Partner in Sport-programma' van het Nederlands Olympisch Comité/Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF). Hiermee proberen wij vanuit fiscaal en civiel-juridische optiek ondersteuning te bieden aan allerlei sportverenigingen in Nederland. Onze advocaten gaan daar regelmatig langs, houden workshops en geven lezingen over bijvoorbeeld aansprakelijkheidskwesties en *governance*. Met het sponsoren van NOC*NSF door Ernst & Young/HVG laten wij onze betrokkenheid zien in het maatschappelijk veld. Wij hebben daarin een eigen positie. Overigens proberen wij ook intern te laten doorklinken dat sport en gezond leven belangrijk zijn. Zo zijn er fitnessprogramma's ('Fit4theJob') en sportcoaches beschikbaar. Ook extern, richting de arbeidsmarkt, willen we uitstralen dat HVG

een fitte organisatie is en duurzaam omgaat met haar medewerkers.

HVG toont dus door het aanwenden van juridische expertise (wat normaal gesproken dure expertise is) maatschappelijke betrokkenheid. Geld geven is te makkelijk. Doordat wij alleen juridische kennis aanbieden, sluiten we niet bepaalde MVO-activiteiten uit, maar wel bepaalde dienstverlening. We stimuleren namelijk geen initiatieven die ver van onze eigen 'core business' afstaan. Je moet doen waar je goed in bent.

Samen met Ernst&Young zijn wij momenteel bezig een projectorganisatie op te zetten. We proberen alle soorten MVO-initiatieven, die heel breed kunnen zijn en hapsnap georganiseerd worden, in kaart te brengen en te stroomlijnen. Welke initiatieven worden op de werkvloer genomen, wie doet wat en waarom? Aan de hand daarvan wordt een beleid ontwikkeld, zodat we er efficiënter mee kunnen omgaan.”